

Кучерина Б. В.
магістр права, адвокат

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПОСТАЧАННЯ ЕНЕРГЕТИКИ ЧЕРЕЗ ПРИЄДНАНУ МЕРЕЖУ

Стаття присвячена комплексному дослідженню правової природи договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу в контексті сучасних викликів енергетичного сектору України. Аналізуються особливості цього договору як специфічної форми купівлі-продажу, його місце в системі цивільно-правових договорів та вплив євроінтеграційних процесів на його розвиток. Розглядаються нові форми договірних відносин, зокрема адміністративні договори в сфері альтернативної енергетики та концесійні угоди. Особлива увага приділяється перспективам використання смарт-контрактів у енергетичному секторі. Наголошується на необхідності вдосконалення нормативно-правової бази з урахуванням технологічних інновацій та міжнародного досвіду для забезпечення ефективного функціонування енергетичного ринку України.

Ключові слова: *договір постачання енергетичних ресурсів, приєднана мережа, енергетичний сектор, цивільно-правове регулювання, євроінтеграція, адміністративні договори, концесійні угоди, смарт-контракти, альтернативна енергетика, енергетична безпека.*

The article is devoted to a comprehensive study of the legal nature of the energy supply contract through the connected network in the context of current challenges in Ukraine's energy sector. It analyzes the peculiarities of this contract as a specific form of sale and purchase, its place in the system of civil law contracts, and the impact of European integration processes on its development. New forms of contractual relations are considered, including administrative contracts in the field of alternative energy and concession agreements. Special attention is paid to the prospects of using smart contracts in the energy sector. The need to improve the regulatory framework, taking into account technological innovations and international experience to ensure the effective functioning of Ukraine's energy market, is emphasized.

Keywords: *energy supply contract, connected network, energy sector, civil law regulation, European integration, administrative contracts, concession agreements, smart contracts, alternative energy, energy security.*

Актуальність дослідження. У сучасних умовах розвитку енергетичного сектору України та його інтеграції до європейського енергетичного простору особливої актуальності набуває дослідження теоретичних основ правової природи договору постачання через приєднану мережу. Цей аспект цивільного права має визначальне значення для забезпечення енергетичної безпеки держави, стабільного функціонування національної економіки та задоволення потреб споживачів у енергетичних ресурсах.

Актуальність теми дослідження обумовлена низкою факторів. По-перше, в умовах військової агресії проти України та пов'язаних з цим викликів для енергетичної системи країни, питання правового регулювання договірних відносин у сфері постачання енергоресурсів набуває критичного значення. Систематичні атаки на енергетичну

інфраструктуру вимагають нових підходів до забезпечення безперебійності постачання та захисту прав споживачів.

По-друге, процес імплементації європейського законодавства у сфері енергетики, зокрема, положень Третього енергетичного пакету ЄС, зумовлює необхідність переосмислення та вдосконалення національної нормативно-правової бази щодо договірних відносин у галузі постачання енергоресурсів. Це вимагає ґрунтовного аналізу теоретичних засад правової природи відповідних договорів.

По-третє, динамічний розвиток технологій у енергетичній галузі, зокрема, поширення систем розподіленої генерації, впровадження систем інтелектуального обліку та формування моделі просюмера, створює нові виклики для правового регулювання договірних відносин у сфері енергопостачання. Це актуалізує потребу в дослідженні специфіки договору постачання через приєднану мережу в контексті нових технологічних реалій.

Крім того, зростаюча роль відновлюваних джерел енергії в енергетичному балансі України та необхідність забезпечення їх ефективної інтеграції до енергосистеми вимагають переосмислення класичних підходів до розуміння правової природи договору постачання через приєднану мережу. Це зумовлює потребу в розробці нових теоретичних концепцій, які б враховували специфіку функціонування "зеленої" енергетики.

Таким чином, комплексне дослідження теоретичних основ правової природи договору постачання через приєднану мережу є нагальною потребою сучасної правової науки та практики. Воно дозволить не лише поглибити розуміння сутності та особливостей цього виду договірних відносин, але й створити надійну теоретичну базу для вдосконалення законодавства та правозастосовної практики у сфері енергопостачання, що має критичне значення для забезпечення сталого розвитку енергетичного сектору України та підвищення енергетичної безпеки держави в умовах сучасних викликів.

Мета і завдання. *Мета* дослідження полягає у комплексному теоретико-правовому аналізі правової природи договору постачання через приєднану мережу, визначенні його місця в системі цивільно-правових договорів та розробці науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання в цій сфері.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких *завдань*:

- здійснити критичний огляд наукової літератури та провести аналіз основних джерел, які досліджують правову природу договорів постачання, з метою виявлення стану розробленості проблеми та визначення напрямків подальших досліджень;
- проаналізувати та систематизувати існуючі теоретичні підходи до розуміння правової природи договору постачання через приєднану мережу, виявити їх переваги та недоліки;

На основі проведеного дослідження сформулювати науково обґрунтовані висновки щодо правової природи договору постачання через приєднану мережу та розробити пропозиції щодо вдосконалення доктрини права у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Правова природа договорів енергопостачання через приєднані мережі в Україні досить широко досліджена. Ці договори вважаються формою договору купівлі-продажу, що регулюється цивільним законодавством. Так на думку О.І. Сафончик, договір купівлі-продажу електроенергії, як і інші договори цього типу, встановлює товарно-грошові відносини між виробником та споживачем. У статті підкреслено, що цей договір є ключовим для регулювання передачі майна у власність і

визначає основні права та обов'язки сторін. При цьому, реформування електроенергетики в Україні призводить до ускладнення договірних зв'язків, зокрема, через трансформацію організаційної структури галузі. Вказано на значну кількість нових форм договорів, що з'явилися після прийняття Закону України "Про ринок електричної енергії" [1, с. 107].

Також авторка акцентує увагу на тому, що більшість норм, які регулюють обов'язки продавця (постачальника) щодо передачі товару у власність покупця, не є застосовними до відносин, пов'язаних з реалізацією електроенергії, оскільки ці правила були розроблені для речей, а не для енергії як специфічного об'єкта [1, с. 108]. Тому, на думку дослідниці існує необхідність в уніфікації норм договору на міжнародному рівні в чому і підкреслюється інтерес до уніфікації норм договорів купівлі-продажу електроенергії на міжнародному рівні і визначає важливість Віденської конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів, яка створює основу для уніфікації правил щодо купівлі-продажу електроенергії [1 с. 107]. Також наголошується на тому, що продаж та купівля електричної енергії в Україні здійснюється через укладання двосторонніх договорів, умови яких визначаються сторонами або регулюються органами державного контролю, зокрема Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [1, с. 110].

Узагальнюючи думку О.І. Сафончик, можна зробити висновок, що авторка розглядає договір купівлі-продажу електроенергії як специфічну форму договору купівлі-продажу, яка має свої особливості та виклики в правовому регулюванні. Вона підкреслює, що хоча цей договір і встановлює товарно-грошові відносини між виробником та споживачем, він потребує особливого підходу в регулюванні через специфіку електроенергії як товару.

Втім, енергетичний ринок України зазнає значних змін у зв'язку з євроінтеграцією, що зумовлює необхідність постійного вдосконалення нормативно-правової бази. Так, С. Гаркавенко, вважає, що електроенергетика є ключовим сектором економіки України, а її ефективне функціонування є необхідною умовою стабілізації та трансформації економіки, а також задоволення потреб населення та суспільного виробництва в електроенергії. Постійне вдосконалення та вдосконалення основних законодавчих та регуляторних інструментів буде ефективним для розвитку українського ринку електроенергії, а Угода про асоціацію між Україною та ЄС окреслила основні напрямки співпраці в енергетичному секторі, зокрема впровадження енергетичних стратегій і політики, розробку прогнозів і сценаріїв, модернізацію енергетичної інфраструктури, створення конкурентоспроможної, прозорої та недискримінаційної енергетичні ринки на основі правил і стандартів ЄС.

Таким чином, реформування ринку електроенергії України є дуже важливим кроком на шляху інтеграції до європейського енергетичного простору. Нормативно-правова база в сфері правового регулювання ринку електричної енергії України є новою та буде значно вдосконалюватися, шляхом їх систематизації, уніфікації та приведенням їх до вимог Європейського законодавства. Реформа ринку електричної енергії України передбачає розробку технічних кодексів, сумісних з правилами ENTSO-E (Офіційний сайт Національної енергетичної компанії УКРЕНЕРГО). Нова модель стимулює конкуренцію, тому вона вигідна для гнучких та прогресивних гравців – виробників, постачальників, споживачів [2, с. 37]

Втім слід звернути увагу на думку Д. О. Полухович, де вирішальну роль у регулюванні відносин альтернативної енергетики відіграють адміністративні договори. У своїй роботі автор зазначає, що дослідження інформації щодо практики адміністративних

договорів у зазначеній сфері показує, що вони лише починають застосовуватись і така форма адміністративно-правового регулювання відносин у сфері альтернативної енергії знаходиться на етапі розвитку[3, с. 166,]. Також автор приходить до висновку, що не зважаючи на поступове зростання ролі договірного регулювання відносин у царині адміністративного права, в частині альтернативної енергетики адміністративні договори лише починають застосовуватись [3, с.171].

На цьому тлі важливо також відзначити думку Ю. В. Репети про концепцію концесійних угод, яка набула важливості у розвитку інфраструктури, особливо у світлі останніх законодавчих реформ. Цей підхід відкриває нові можливості для залучення інвестицій і співпраці між державним і приватним секторами, що є ключовим для модернізації та розвитку енергетичної інфраструктури в Україні. Так на думку, автора новий український закон про концесію (Закон № 155-IX) розроблено на основі Директиви ЄС 2014/23/ЄС та найкращих міжнародних практик і гармонізує концесійне законодавство з законодавством про державно-приватне партнерство. – Із прийняттям Закону № 155-IX концесійні відносини тепер регулюються єдиним спеціальним законом та переліком відповідних підзаконних актів, а не безліччю суперечливих законів та підзаконних актів. – Концесійний договір як договірна форма державно-приватного партнерства має потенціал стати важливим елементом у відбудові інфраструктури України, яка внаслідок російської військової агресії зазнала прямих збитків на суму \$113,5 млрд. [4, с. 51].

Слід наголосити, що автор логічно пов'язує кілька важливих аспектів: 1) модернізацію законодавства про концесії відповідно до європейських стандартів та найкращих міжнародних практик; 2) спрощення та гармонізацію правового регулювання концесійних відносин в Україні; 3) потенційну роль концесійних договорів у відбудові пошкодженої інфраструктури. Такий демонструє прямий зв'язок між удосконаленням законодавчої бази та практичним застосуванням концесійних механізмів для вирішення нагальних проблем країни. Особливо важливим є акцент на потенціалі концесійних договорів у контексті відбудови інфраструктури після значних руйнувань. Це дає змогу розглянути концесії не лише як теоретичний інструмент, але і як практичний механізм для залучення інвестицій та ресурсів у критично важливі проекти.

У контексті розвитку концесійних відносин та модернізації енергетичного сектору варто відзначити появу нових форм угод, зокрема розумних контрактів. Ці інноваційні інструменти можуть стати логічним продовженням тенденції до вдосконалення та цифровізації договірних механізмів у сфері енергетики. Розумні контракти, завдяки своїй автоматизованості та прозорості, потенційно можуть підвищити ефективність реалізації концесійних проектів, особливо в контексті відбудови та модернізації енергетичної інфраструктури. Так, на думку, І. Верес розумні контракти з'являються як нова форма угоди. Смарт-договори представляють собою нову форму договірних відносин, що базується на технології блокчейн. Вони забезпечують автоматичне виконання умов договору без участі сторін, що підвищує надійність виконання зобов'язань. Смарт-договори можуть включати забезпечувальні зобов'язання, наприклад, блокування певної суми криптовалюти до виконання умов договору. Вони мають потенціал для розширення сфери застосування, особливо за умови забезпечення доступу до державних реєстрів. Смарт-договори можуть зменшити ризики невиконання зобов'язань, оскільки їх неможливо змінити після початку виконання. Вони можуть спростити та прискорити процес укладання та виконання договорів у різних сферах. Автор розглядає смарт-договори як перспективну

технологію, що потребує правового регулювання та подальшого розвитку [5, с. 15-18].

Таким чином, смарт-контракти мають значний потенціал для застосування у сфері енергетики. Вони можуть забезпечити автоматизацію розрахунків за спожиту електроенергію, забезпечуючи миттєві та прозорі платежі між споживачами та постачальниками на основі фактичного споживання. У сфері управління мікрогрідами смарт-контракти здатні автоматизувати процеси купівлі-продажу надлишкової енергії між учасниками локальних енергетичних мереж. Важливим аспектом є можливість оптимізації роботи відновлюваних джерел енергії, де смарт-контракти можуть автоматично регулювати виробництво та розподіл енергії залежно від попиту та пропозиції. Крім того, вони можуть забезпечити більшу прозорість та ефективність на енергетичному ринку, автоматизуючи процеси торгівлі енергією на оптовому рівні. У сфері управління енергоефективністю смарт-контракти здатні автоматично винагороджувати споживачів за енергоефективну поведінку. Вони також можуть спростити процес зміни постачальника енергії, автоматизуючи перехід споживача від одного постачальника до іншого. Нарешті, смарт-контракти можуть бути корисними в управлінні інвестиціями в енергетичні проекти, автоматизуючи розподіл прибутку та управління ризиками. Однак, для ефективного впровадження смарт-контрактів у енергетичному секторі необхідно вирішити ряд технічних та правових питань, зокрема забезпечити інтеграцію з існуючими системами обліку енергії, вирішити питання захисту даних та розробити відповідну нормативно-правову базу.

При цьому, на думку А. М. Островський, наголошує що нормативно-правова база регулювання постачання енергетичних ресурсів базується на Законах України "Про ринок електричної енергії", "Про енергетичну ефективність" та інших актах, а сам договір постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу є одночасно публічним договором та договором приєднання. Також, до договору постачання енергетичними ресурсами застосовуються загальні положення про купівлю-продаж та положення про договір поставки, а сама особливість договору є те, що в ньому вказується орієнтована кількість енергетичних ресурсів, а для побутових споживачів кількість взагалі не вказується і предметом договору є енергетичні та інші ресурси, поставка яких відбувається через приєднану мережу [6, с. 122-124].

Автор правильно акцентує увагу на специфіці цього договору як самостійного виду, що має особливий предмет, об'єкт та зміст, що допомагає краще зрозуміти його місце в системі цивільно-правових договорів. Важливим є зауваження про застосування до цього договору загальних положень про купівлю-продаж та поставку, що відображає його комплексну природу. Заслуговує на увагу детальний аналіз особливостей прав та обов'язків сторін договору, що відображає специфіку відносин у сфері енергопостачання.

Висновок. Договір постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу є важливим і специфічним інструментом цивільно-правового регулювання в енергетичній сфері України. Цей договір має унікальні характеристики, які відрізняють його від інших видів договорів купівлі-продажу, зокрема особливий предмет (енергетичні ресурси), спосіб постачання (через приєднану мережу), та специфічні права й обов'язки сторін.

Законодавче регулювання цього виду договору базується на загальних положеннях про купівлю-продаж та поставку, але також враховує особливості енергетичної галузі. Важливим аспектом є те, що цей договір часто є одночасно публічним договором та договором приєднання, що впливає на характер взаємовідносин між постачальником та

споживачем.

Незважаючи на досить детальне регулювання, існує потреба в подальшому вдосконаленні законодавства в цій сфері, зокрема в частині посилення захисту прав споживачів та врахування технологічних інновацій. Також важливим є вивчення міжнародного досвіду та адаптація кращих практик до українських реалій. Загалом, ефективне цивільно-правове регулювання договорів постачання енергетичних ресурсів є критично важливим для забезпечення стабільного функціонування енергетичного сектору та захисту інтересів усіх учасників цих правовідносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сафончик О.І. Правове регулювання договору купівлі-продажу електроенергії за законодавством України. Правові новели. 2023. № 21. С. 107-113. DOI: <https://doi.org/10.32782/ln.2023.21.15>.
2. Гаркавенко С. Правове регулювання господарської діяльності на ринку електричної енергії України. Law. State. Technology. 2022. № 1. С. 34–38. DOI: [10.32782/LST/2022-1-5](https://doi.org/10.32782/LST/2022-1-5)
3. Полюхович Д. О. Адміністративний договір як форма адміністративно-правового регулювання відносин у сфері альтернативної енергетики. Актуальні проблеми держави і права. 2022. № 91. С. 164–173. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i91.3246>
4. Репета Ю. В. Поняття та правова природа концесійного договору у призмі Закону України «Про концесію» від 03.10.2019 № 155-IX. Київський часопис права. 2022. № 2. С. 42-53. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.2.7>
5. Верес І. Правова природа смарт-договору. Цивільне право і процес. 2020. № 9. С. 15-18. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.03>
6. Островський А.М. Генеза цивільно-правового регулювання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 1. С. 122-125. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/27>

УДК 347.78

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-01-30

Стадник О.І.

*студент Національного університету
«Києво-Могилянська академія»*

ПУБЛІЧНІ ЛІЦЕНЗІЇ: ІСТОРІЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

Стаття розглядає публічні ліцензії як важливий інструмент регулювання використання об'єктів авторського права та суміжних прав, зокрема, програмного забезпечення та цифрового контенту. У статті аналізуються найпоширеніші типи публічних ліцензій, такі як Creative Commons, GNU General Public License, Apache License, та Open Database License, їх історія виникнення, ключові особливості та сфери застосування. Особливо увага приділяється правовим механізмам, умовам використання, обмеженням та